HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

21 mai 2015*

„Cooperare judiciară în materie civilă — Competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială — Regulamentul (CE) nr. 44/2001 — Articolul 23 — Convenție atributivă de competență — Condiții de formă — Comunicare sub formă electronică ce permite consemnarea durabilă a convenției — Noțiune — Condiții generale de vânzare care pot fi consultate și imprimate prin accesarea unui link ce permite afișarea acestora într-o nouă fereastră — Tehnica de acceptare prin «click»”

În cauza C-322/14,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Landgericht Krefeld (Germania), prin decizia din 5 iunie 2014, primită de Curte la 4 iulie 2014, în procedura

Jaouad El Majdoub

împotriva

CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, domnul A. Ó Caoimh, doamna C. Toader (raportor) și domnii E. Jarašiūnas și C. G. Fernlund, judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru guvernul german, de T. Henze și de J. Kemper, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de A.-M. Rouchaud-Joët și de W. Bogensberger, în calitate de agenți;

— pentru guvernul elvețian, de M. Jametti, în calitate de agent,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: germana.

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74, denumit în continuare „Regulamentul Bruxelles I”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul El Majdoub, un distribuitor de automobile, pe de o parte, și CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH, pe de altă parte, în legătură cu vânzarea unui automobil pe site-ul internet al acesteia din urmă către reclamantul din litigiul principal.

Cadrul juridic

3 Articolul 17 primul paragraf din Convenția privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, adoptată la Bruxelles la 27 septembrie 1968 (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3), astfel cum a fost modificată prin convențiile succesive referitoare la aderarea noilor state membre la această convenție (denumită în continuare „Convenția de la Bruxelles”), are următorul cuprins:

„În cazul în care părțile, dintre care cel puțin una își are domiciliul pe teritoriul unui stat contractant, convin ca o instanță sau instanțele unui stat contractant să fie competente să soluționeze orice litigiu care a apărut sau care poate să apară în legătură cu un raport juridic determinat, instanța respectivă sau instanțele respective au competență exclusivă. O astfel de convenție atributivă de competență poate fi încheiată:

(a) în scris sau verbal cu confirmare scrisă

sau

(b) într-o formă care corespunde practicilor pe care părțile le-au stabilit între ele

sau

(c) în comerțul internațional, într-o formă care corespunde unei practici despre care părțile au cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință și care este cunoscută și respectată în mod regulat într-un astfel de comerț de părțile la contracte de același tip în ramura comercială respectivă.”

4 Potrivit considerentului (2) al Regulamentului Bruxelles I, acesta are drept obiectiv unificarea normelor referitoare la conflictele de competență în materie civilă și comercială, precum și simplificarea formalităților în vederea recunoașterii și a executării rapide și simple a hotărârilor de către statele membre legate prin acest regulament.

5 Considerentele (11) și (12) ale acestui regulament, care prezintă raportul dintre diferitele norme de competență, precum și scopul acestora, au următorul cuprins:

„(11) Normele de competență trebuie să prezinte un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului și, astfel, trebuie să fie întotdeauna disponibilă, cu excepția câtorva situații bine definite în care materia litigiului sau autonomia părților justifică un alt factor de legătură. În cazul persoanelor juridice, domiciliul trebuie să fie definit în mod independent, în vederea ameliorării transparenței normelor comune și a evitării conflictelor de competență.

(12) În afară de instanța domiciliului pârâtului, trebuie să existe și alte instanțe autorizate în temeiul unei legături strânse între instanță și litigiu sau în scopul bunei administrări a justiției.”

6 Considerentul (19) al regulamentului menționat precizează că trebuie asigurată continuitatea între Convenția de la Bruxelles și prezentul regulament.

7 Articolul 2 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I prevede principiul potrivit căruia persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză.

8 Articolul 3 alineatul (1) din regulament face parte din capitolul II din acesta și prevede:

„Persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru pot fi acționate în justiție în fața instanțelor unui alt stat membru numai în temeiul normelor enunțate în secțiunile 2-7 din prezentul capitol.”

9 Capitolul II sus-menționat cuprinde o secțiune 7 denumită „Prorogare de competență”. Articolul 23, care este inclus în această secțiune, prevede la alineatele sale (1) și (2):

„(1) Dacă prin convenția părților, dintre care una sau mai multe au domiciliul pe teritoriul unui stat membru, competența în soluționarea litigiului ce a survenit sau poate surveni în legătură cu un raport juridic determinat revine instanței sau instanțelor dintr-un stat membru, competența revine acelei instanțe sau instanțelor respective. Această competență este exclusivă, cu excepția unei convenții contrare a părților. Convenția atributivă de competență se încheie:

(a) în scris ori verbal cu confirmare scrisă sau

(b) într-o formă conformă cu obiceiurile statornicite între părți sau

(c) în comerțul internațional, într-o formă conformă cu uzanța cu care părțile sunt sau ar trebui să fie la curent și care, în cadrul acestui tip de comerț, este cunoscută pe larg și respectată cu regularitate de către părțile la contractele de tipul pe care îl implică domeniul comercial respectiv.

(2) Orice comunicare sub formă electronică ce permite consemnarea durabilă a convenției este considerată ca fiind «în scris».”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

10 Reclamantul din litigiul principal, un distribuitor de automobile stabilit la Köln (Germania), a cumpărat de pe site-ul internet al pârâtei din litigiul principal, care are sediul la Amberg (Germania), un automobil electric la un preț foarte avantajos. Vânzătorul a anulat însă această vânzare din cauza daunelor pretins suferite de autovehicul care au fost constatate cu ocazia pregătirii sale pentru transport în scopul livrării către cumpărător.

11 Considerând că această situație reprezintă doar un pretext pentru anularea acestei vânzări, care ar fi defavorabilă pentru vânzător din cauza prețului de vânzare scăzut, reclamantul din litigiul principal a formulat o acțiune la Landgericht Krefeld. El dorește ca instanța să oblige vânzătorul să îi transfere proprietatea autovehiculului menționat.

12 Potrivit susținerilor reclamantului din litigiul principal, cocontractantul său este pârâta din litigiul principal, cu sediul în Germania, iar nu societatea-mamă a acesteia, cu sediul în Belgia, și, prin urmare, instanța de trimitere are competența de a soluționa cauza în discuție.

13 În schimb, pârâta din litigiul principal susține că instanțele germane nu sunt competente în materie. Articolul 7 din condițiile generale de vânzare ale unei tranzacții încheiate pe internet, accesibile pe site-ul internet al acestei societăți, ar conține o convenție atributivă de competență în favoarea unei instanțe din Louvain (Belgia). În plus, ea arată că nu are calitatea de cocontractant al reclamantului din litigiul principal, această calitate revenind societății-mamă a acesteia. Reclamantul din litigiul principal nu ar putea ignora această împrejurare, întrucât, pe de o parte, a solicitat societății-mamă belgiene emiterea unei facturi fără taxa pe valoarea adăugată, factură care i-a fost transmisă cu coordonatele acestei societăți, și, pe de altă parte, a plătit prețul automobilului în cauză într-un cont belgian.

14 Fără a contesta această modalitate de plată, reclamantul din litigiul principal consideră însă că convenția atributivă de competență prevăzută la articolul 7 nu a fost integrată în mod valabil în contractul de vânzare, având în vedere că nu îmbracă o formă scrisă, conform dispozițiilor articolului 23 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul Bruxelles I. El susține că pagina de internet a pârâtei din litigiul principal, care conține condițiile generale de vânzare ale acesteia, nu se deschide în mod automat în timpul înregistrării și nici în timpul fiecărei operațiuni de cumpărare. Dimpotrivă, trebuie selectat un câmp în care se indică „Click aici pentru condițiile de livrare și de plată într-o nouă fereastră” (tehnica de acceptare prin „click”, cunoscută sub numele „click-wrapping”). Or, cerințele prevăzute la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I nu ar fi respectate decât dacă fereastra care conține aceste condiții generale s-ar deschide automat. Mai mult, convenția atributivă de competență ar fi de asemenea lipsită de validitate, deoarece ar fi arbitrară și neașteptată.

15 Instanța de trimitere dorește să știe dacă tehnica de acceptare prin „click”, prin care un cumpărător are acces la condițiile generale de vânzare aflate pe un site internet efectuând un click pe hiperlink care deschide o fereastră, îndeplinește cerințele articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I. Întrucât aceste condiții pot fi salvate și imprimate separat, instanța se întreabă dacă o astfel de tehnică poate fi considerată o comunicare sub formă electronică ce permite consemnarea durabilă a contractului de vânzare și, prin urmare, având o formă scrisă, în sensul acestei dispoziții. Astfel, în acest caz, convenția atributivă de competență în favoarea unei instanțe belgiene ar fi valabilă, iar Landgericht Krefeld nu ar fi competent să soluționeze litigiul.

16 În plus, în opinia acestei instanțe, cocontractantul reclamantului din litigiul principal este societatea cu sediul în Germania, iar nu societatea-mamă belgiană a acesteia. În consecință, în lipsa unei convenții atributive de competență, acțiunea privind transferul de proprietate cu care a fost sesizată ar trebui să fie introdusă în Germania. Cu toate acestea, reclamantul nu ar putea considera această convenție ca fiind neașteptată, deoarece cunoscuse elementul de extraneitate al vânzării pe care o încheiase și solicitase emiterea unei facturi internaționale care cuprindea coordonatele societății-mamă menționate.

17 Instanța de trimitere consideră că articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I nu impune imprimarea sau salvarea efectivă a convenției atributive de competență de către unul dintre contractanți. În opinia sa, această dispoziție pune singura condiție a „posibilității” consemnării durabile a acestei convenții. Astfel, comunicarea sub formă electronică ar trebui să permită o asemenea consemnare durabilă pentru a îndeplini cerințele enunțate la acest articol 23 alineatul (2).

18 În opinia instanței de trimitere, tehnica de acceptare prin „click”, obiect al litigiului aflat pe rolul său, permitea în același timp și imprimarea și salvarea condițiilor generale care conțineau convenția atributivă de competență, dat fiind că textul acestor condiții generale se deschidea pe o pagină distinctă, după efectuarea unui „click”, și putea fi imprimat sau salvat de către un cocontractant. Împrejurarea că fereastra care conținea condițiile menționate se deschidea sau nu se deschidea în mod automat ar fi irelevantă în această privință.

19 În aceste condiții, Landgericht Krefeld a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Tehnica cunoscută sub numele «click-wrapping» îndeplinește cerințele unei comunicări sub formă electronică în sensul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul [Bruxelles I]?”

Cu privire la întrebarea preliminară

20 Prin intermediul întrebării preliminare, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I trebuie interpretat în sensul că tehnica de acceptare prin „click” a condițiilor generale ale unui contract de vânzare, precum cel în discuție în litigiul principal, încheiat pe cale electronică, care conține o convenție atributivă de competență, constituie o comunicare sub formă electronică ce permite consemnarea durabilă a convenției, în sensul acestei dispoziții.

21 După cum rezultă din decizia de trimitere, împrejurările din cauza principală se caracterizează, în esență, prin faptul că un posibil cumpărător trebuie să accepte în mod expres condițiile generale de vânzare ale vânzătorului, bifând căsuța corespunzătoare înainte de a efectua o cumpărare. Totuși, această operațiune nu conduce în mod automat la deschiderea documentului care conține condițiile generale ale vânzătorului, ci mai este necesară efectuarea unui „click” suplimentar pe un anumit hiperlink prevăzut în acest scop.

22 Este cert că, în cauza principală, condițiile generale respective conțin o convenție atributivă de competență care stabilește competența unei instanțe din Louvain pentru litigii precum cel în discuție în cauza principală. Cu toate acestea, în opinia reclamantului din litigiul principal, tehnica de acceptare prin „click” a condițiilor generale nu îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I, având în vedere că fereastra care conține aceste condiții nu se deschide în mod automat în timpul înregistrării pe acest site și nici în timpul unei tranzacții. În consecință, această convenție atributivă de competență nu i-ar fi opozabilă.

23 Prin urmare, trebuie să se examineze dacă, în astfel de împrejurări, validitatea unei clauze atributive de competență incluse într-un contract încheiat pe cale electronică, în sensul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I, poate fi contestată în ipoteza folosirii tehnicii de acceptare prin „click”.

24 În această privință, trebuie amintit cu titlu introductiv că, având în vedere modul de redactare a articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I, competența unei instanțe sau a unor instanțe dintr-un stat membru, convenită între cocontractanți printr-o convenție atributivă de competență, este în principiu exclusivă. Pentru a fi validă, această convenție trebuie să fie încheiată fie în scris, fie verbal cu o confirmare scrisă, fie, în sfârșit, sub o formă conformă obiceiurilor statornicite între părți sau, în comerțul internațional, conformă unei uzanțe pe care părțile o cunoșteau sau ar fi trebuit să o cunoască. În temeiul alineatului (2) al acestui articol, „[o]rice comunicare sub formă electronică ce permite consemnarea durabilă a convenției” trebuie să fie considerată ca „fiind «în scris»”.

25 Trebuie arătat că, prin faptul că dispozițiile articolului 23 din Regulamentul Bruxelles I exclud atât competența determinată de principiul general al instanței de la domiciliul pârâtului, consacrat prin articolul 2 din acest regulament, cât și competențele speciale de la articolele 5-7 din acesta, aceste dispoziții sunt de strictă interpretare în privința condițiilor pe care le stabilesc (a se vedea prin analogie Hotărârea MSG, C-106/95, EU:C:1997:70, punctul 14 și jurisprudența citată).

26 În primul rând, articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I indică în mod clar că domeniul său de aplicare se limitează la cazurile în care competența revine unei instanțe prin „convenția” părților. Astfel cum rezultă din considerentul (11) al regulamentului, acest acord de voință al părților

este cel care justifică supremația acordată, în numele principiului autonomiei de voință, alegerii unei instanțe, alta decât cea care ar fi fost eventual competentă potrivit regulamentului menționat (Hotărârea Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, punctul 26).

27 În această privință, trebuie amintit că, întrucât Regulamentul Bruxelles I înlocuiește, în relațiile dintre statele membre, Convenția de la Bruxelles, interpretarea dată de Curte în privința dispozițiilor convenției menționate este valabilă și pentru cele ale acestui regulament atunci când dispozițiile acestor instrumente pot fi calificate ca fiind echivalente (a se vedea în special Hotărârea Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, punctul 18).

28 Această situație se regăsește în ceea ce privește articolul 17 primul paragraf din convenția menționată și articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I, care sunt redactate aproape identic (Hotărârea Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, punctul 19).

29 Or, Curtea a apreciat în legătură cu articolul 17 primul paragraf din Convenția de la Bruxelles că, întrucât condiționează validitatea unei clauze atributive de competență de existența unei „convenții" între părți, această dispoziție impunea instanței sesizate obligația de a examina, în primul rând, dacă clauza care îi atribuia competență constituise efectiv obiectul unui consimțământ între părți, care trebuie să fie exprimat în mod clar și precis, și că formele impuse de articolul menționat au rolul de a asigura stabilirea efectivă a consimțământului (a se vedea Hotărârea MSG, C-106/95, EU:C:1997:70, punctul 15 și jurisprudența citată).

30 În consecință, în lumina obiectivului urmărit de articolul 17 primul paragraf din Convenția de la Bruxelles, realitatea consimțământului persoanelor interesate este unul dintre obiectivele articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I (a se vedea Hotărârea Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, punctul 28 și jurisprudența citată).

31 În speță, după cum reiese din decizia de trimitere, cumpărătorul din litigiul principal a acceptat în mod expres condițiile generale în discuție, bifând căsuța corespunzătoare pe site-ul internet al vânzătorului în cauză.

32 În al doilea rând, potrivit articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I, care este o dispoziție nouă în raport cu articolul 17 din Convenția de la Bruxelles, adăugată în scopul de a se ține cont de dezvoltarea unor noi tehnici de comunicare, validitatea unei convenții atributive de competență, precum cea în discuție în litigiul principal, poate depinde printre altele de posibilitatea consemnării sale durabile.

33 În această privință, dintr-o interpretare literală a acestei dispoziții reiese că aceasta impune să fie oferită „posibilitatea" de consemnare durabilă a convenției atributive de competență, indiferent dacă textul condițiilor generale a fost efectiv consemnat în mod durabil de către cumpărător ulterior sau anterior bifării căsuței care indică faptul că acceptă condițiile menționate.

34 În plus, din Raportul explicativ al profesorului Pocar cu privire la Convenția privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială semnată la Lugano la 30 octombrie 2007 (JO 2009, C 319, p. 1, punctul 109) rezultă în mod clar că, pentru a afla dacă cerința formală a acestei dispoziții este întrunită, trebuie „[să se stabilească] dacă se poate constitui consemnarea durabilă a comunicării electronice prin imprimarea acesteia sau salvarea pe o bandă sau disc de rezervă sau prin stocarea sa prin alte mijloace" și că această posibilitate există „chiar dacă nu s-a realizat o astfel de consemnare durabilă", astfel încât „acea consemnare nu este o condiție necesară asigurării valabilității formale sau existenței clauzei".

35 Această concluzie este confirmată și de interpretarea istorică și teleologică a articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I. Astfel, potrivit expunerii de motive din Propunerea de regulament (CE) al Consiliului privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în

materie civilă și comercială, prezentată de Comisie la Bruxelles la 14 iulie 1999 [COM(1999) 348 final], această dispoziție urmărește ca cerința unui acord „scris” sau a unui acord verbal confirmat „în scris” să nu pună în discuție validitatea unei clauze de alegere a forului care a fost încheiată pe un altfel de suport decât unul scris, dar al cărei conținut este accesibil prin intermediul unui ecran.

36 Prin urmare, scopul acestei dispoziții este de a asimila formei scrise anumite forme de comunicare electronică, pentru a simplifica încheierea contractelor sub formă electronică, transmiterea informațiilor vizate fiind efectuată și în cazul în care aceste informații sunt accesibile prin intermediul unui ecran. Pentru ca această comunicare electronică să poată oferi aceleași garanții, în special în materie de probațiune, este suficient să fie „posibile” salvarea și imprimarea informațiilor înainte de încheierea contractului.

37 Desigur, în urma interpretării articolului 5 alineatul (1) din Directiva 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 1997 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță (JO L 144, p. 19, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 160), conform căruia consumatorul trebuie să „primească” anumite informații „în scris sau pe un alt suport durabil”, Curtea a statuat, la punctul 51 din Hotărârea Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419), că o practică comercială care constă în a nu face accesibile informațiile decât printr-un hiperlink pe un site internet nu îndeplinește cerințele dispoziției menționate, deoarece aceste informații nu sunt nici „furnizate” de întreprinderea în cauză, nici „primite” de consumator, în sensul aceleiași dispoziții, și că un astfel de site internet nu poate fi considerat „suport durabil” în sensul articolului 5 alineatul (1) sus-menționat.

38 Totuși, trebuie să se constate că această interpretare nu poate fi aplicată articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I, din moment ce atât modul de redactare a articolului 5 alineatul (1) din Directiva 97/7, care impune în mod explicit o comunicare a informațiilor către consumatori pe suport durabil, cât și obiectivul acestei dispoziții, care vizează în mod specific protecția consumatorilor, diferă de cele ale articolului 23 alineatul (2) sus-menționat.

39 În cauza principală nu se contestă faptul că tehnica de acceptare prin „click” face posibilă imprimarea și salvarea textului condițiilor generale în discuție, înaintea încheierii contractului. În consecință, împrejurarea că pagina de internet care conține aceste condiții nu se deschide în mod automat în timpul înregistrării pe site-ul internet și nici în timpul fiecărei operațiuni de cumpărare nu poate repune în discuție validitatea convenției atributive de competență.

40 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul Bruxelles I trebuie interpretat în sensul că tehnica de acceptare prin „click” a condițiilor generale ale unui contract de vânzare, precum cel în discuție în litigiul principal, încheiat pe cale electronică, care conține o convenție atributivă de competență, constituie o comunicare sub formă electronică ce permite consemnarea durabilă a convenției, în sensul acestei dispoziții, atunci când această tehnică asigură posibilitatea imprimării și a salvării textului acestora înaintea încheierii contractului.

Cu privire la cheltuielile de judecată

41 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială trebuie interpretat în sensul că tehnica de acceptare prin „click” a condițiilor generale ale unui contract de vânzare, precum cel în discuție în litigiul principal, încheiat pe cale electronică, care conține o convenție atributivă de competență, constituie o comunicare sub formă electronică ce permite consemnarea durabilă a convenției, în sensul acestei dispoziții, atunci când această tehnică asigură posibilitatea imprimării și a salvării textului acestora înaintea încheierii contractului.

Semnături